

Szabó Andrea: A kutatás módszertana

Az Aktív Fiatalok Magyarországon Kutatócsoport az OTKA Posztdoktori Pályázat (OTKA PD 105 100) támogatásával 2013 tavaszán, immár második alkalommal végezte el a nappali tagozatos egyetemisták és főiskolások politikai attitűdjeit, részvételét vizsgáló empirikus, társadalomtudományi kutatását. Az előző, 2011 végén, 2012 elején készített hullámhoz képest³ azonban a módszertan kibővült, a kvantitatív módszert kvalitatív metódusok egészítették ki. Az alábbiakban részletesen ismertetjük a 2013. évi, második kutatási hullám módszertanát.

KVALITATÍV MÓDSZEREK

A kvalitatív módszerek közül kutatásunkban a fókuszcsoporthoz beszélgetéseket és a személyes mélyinterjúkat alkalmaztuk. A csoportos és a személyes interjúkkal is az volt a célunk, hogy egyrésztől probléma-térképet készítsünk a survey vizsgálat számára, másrészt feltárjuk a részvétel, a radikalizmus, poszt-materializmus és az apátia hátterét, okait.

Ezen belül a fókuszcsoporthoz beszélgetéseken teszteltük a radikalizmus, valamint a fiatalokra jellemző poszt-materiális értékekhez fűződő hipotéziseket. A kutatáshoz kapcsolódó terepmunka során információkat gyűjtöttünk az egyetemeken működő hallgatói szervezetekről, és beszélgettünk a hallgatók politikai részvételi motivációjáról, illetve szocializációs mintázatairól. Emellett a beszélgetésekben szó volt a hallgatók demokráciaképéről, politikai értékrendjéről, valamint pártkötődéseikről.

Az interjúk célja annak vizsgálata volt, hogy mit gondolnak demokráciáról, politikáról, miként ítélik meg a velük folytatott érdekegyeztetést a hallgatói vezetők, illetve a hallgatókat szervező civil organizációk képviselői. A fókuszcsoporthoz beszélgetések lebonyolítása előtt *19 darab mélyinterjút* készítettünk a helyi hallgatói önkormányzatok vezetőivel, egyes, a felsőoktatáshoz kötődő társadalmi szervezetek aktivistáival. Emellett interjúk készültek a pártok ifjúsági szervezeteinek vezetőivel, valamint ifjúsági civilszervezetek vezetőivel. Az félig-strukturált interjúk átlagosan 50 percig tartottak.

1. táblázat. A kvalitatív adatfelvétel során elkészült interjúk

Név	Pozíció	Időpont
Alexi Anna	AEGEE, elnökségi tag	2012. 12. 07.
Böröcz László	Fidelitas, alelnök	2012. 11. 30.
Bubla Áron	ELTE Állam és Jogtudományi Kar HÖK elnöki iroda	2012. 12. 05.
Csala Dániel	Bibó István Szakkollégium, választmányi elnök	2013. 01. 18.
Csicsák Pál	Szent Ignác Szakkollégium választmányi elnök	2013. 03. 06.
Farkas Gergely	Jobbik Magyarországiért Mozgalom Ifjúsági Tagozat, elnök	2012. 11. 27.
Harvay Anna	Magyar Szocialista Párt Ifjúsági Tagozat, elnökségi tag	2011.12. 05.
Hátori Zoltán	Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, ügyvezető igazgató	2012. 12. 05.
Hollik István	Ifjúsági Kereszténydemokrata Szövetség, alelnök	2012. 12. 03.
Kóbor Andrea	Hallgatói Hálózat, elnökségi tag	2012. 12. 07.
Nagy Dávid	Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája, elnök	2013. 01. 25.
Polgár Dóra	Társadalom Elméleti Kollégium, választmányi tag	2012. 11. 30.
Polyák Pálma	Rajk Szakkollégium Diák Bizottság, elnök	2013. 01. 17.
Popper Eliza	Nemzeti Ifjúsági Tanács, elnök	2012. 12. 20.
Szalai Máté	LIFE – Liberális Fiatalok Egyesülete, elnök	2013. 01. 09.
Tóth Ferenc	Simonyi Károly Szakkollégium, DB elnök	2012. 12. 06.
Trenyisán Máté	Batthyány Lajos Szakkollégium, DB elnök	2013. 01. 17.
Vágó Gábor	Lehet Más a Politika, ifjúságügyekért felelős országgyűlési képviselője	2013. 01. 23.
Zaránd Péter	ELTE Egyetemi Hallgatói Önkormányzat, alelnök	2012. 11. 26.

3. Az előző vizsgálati hullám módszertanáról részletesen lásd: RONA–SZABÓ A. 2014.

2013. február és március folyamán *hét darab fókuszcsoporthoz beszélgetést* szerveztünk az ország nagy egyetemi központjaiban, Budapesten, Debrecenben, Pécsen, Miskolcon, Szegeden, két helyen, valamint Győrött. Mind a hét beszélgetés ún. homogén jellegű volt, annak érdekében, hogy a vizsgálat szempontjából fontos témákban várhatóan hasonló álláspontot képviselő résztvevők véleményét minél alaposabban megismerjük, és elkerüljük a kibékíthetetlen álláspontok ütköztetése miatt esetlegesen kialakuló személyeskedő vitát. Egy fókuszcsoporthoz beszélgetésen általában 8–9 hallgató vett részt, a résztvevőket előzetes szűrőkérdőívvel toboroztuk a beszélgetés napján és helyszínén.

2. táblázat.

A kvalitatív adatfelvétel során készült fókuszcsoporthoz beszélgetések

Csoport elnevezés (fő téma vagy csoport-identitás alapján)	Időpont	Helyszín
LMP szimpatizánsok	2013. február 13.	Budapest, Corvinus Egyetem
Jobbik szimpatizánsok	2013. február 19.	Miskolc, Jobbik IT iroda
Politikailag aktív hallgatók	2013. február 28.	Szeged, Mobilitás Dél-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda
Baloldali hallgatók	2013. február 28.	Szeged, Szegedi Tudományegyetem
Politikailag passzív hallgatók	2013. március 11.	Győr, Széchenyi István Egyetem
Fidesz-szavazó hallgatók	2013. március 20.	Debrecen, Debreceni Egyetem
Politikai szocializáció, politikai részvétel	2013. április 24.	Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

SURVEY VIZSGÁLAT

A fókuszcsoporthoz és az interjúk gorselemzését követően felmerült új kérdéseket és problémákat – például a hallgatói kivándorlás és külföldi letelepedés, a diktatúrához való megengedő viszony – beépítettük az empirikus vizsgálat második szakaszába, az online és face to face surveybe. A kérdőív főbb blokkjai:

- közéleti és politikai érdeklődés;
- szervezeti tagság és kötődés;
- politikai részvételi aktivitás;
- politikai hírfogyasztás (online hírportálok);
- politikai tiltakozásokban való részvétel (figyelemmel az online részvételre);
- politikai értékek és ideológiákhoz való viszony;
- demokráciához való viszony;
- pártpolitikai kötődés, pártokhoz való viszony.

Az Aktív Fiatalok Magyarországon kutatás 2013-as hullámának empirikus survey 1300 fős kvóta mintán készült. A kvóta alapját az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) által kiadott *Felsőoktatás-statisztikai* kiadvány 2011/2012 évre vonatkozó (legfrissebb) excel táblái képezték. Az adatfelvétel ún. hibrid technikával valósult meg: 859 fő⁴ (66%) az www.aktivfiatalok.hu/kerdoiv internetes oldalon lévő online kérdőívet töltötte ki, míg 441 fő⁵ (34%) megkérdezésére személyes, ún. face to face interjú keretében került sor.

4. Az online kérdőívet teljesen kitöltők száma: 1737 fő.

5. A face to face kérdőívet kitöltők száma: 477 fő.

Az online kérdőív meghirdetésére, egy kvázi hólabda elindítására 2013. március 18-án került sor. Ekkor, egy időben

1. 22 számítógépről került kiküldésre több mint 100 privát email címre egy felkérő levél⁶ az online kérdőív kitöltésére (www.aktivfiatalok.hu/kerdoiv);
2. minden magyarországi felsőoktatási intézmény Facebook profiljának üzemeltetője egy felkérést kapott a kérdőív terjesztésére, továbbá
3. az előző, 2011/2012-es hullám során megadott email-címekre egy új felkérés érkezett és
4. megjelent egy felhívás az Aktív Fiatalok Magyarországon csoport saját Facebook profilján és internetes oldalán is. A Facebook profil több mint 10 – egyébként magas látogatottságú – másik profilon keresztül került megosztásra.

A felkérő levél egyben kérést is tartalmazott, amelyben azt kértük a kitöltőktől, hogy legyenek aktívak, és ők maguk is küldjék tovább a felkérést (kvázi hólabda).

Három nap alatt több mint 1000 főiskolás és egyetemista kezdett neki a kérdőív kitöltésének. Összességében, az online szakasz lezárultáig, 2013. április 25-ig, több mint 10.000 látogatónk volt, és 2000-nél is több kérdőív érkezett be (Ebből azonban kb. 250 darab vagy jórészt, vagy nagyobb részt hiányos volt. Ezeket a kérdőíveket ki kellett szűrniük).

Hasonlóan a 2011/2012-es hullámhoz a kitöltők összetétele rendkívül egyenetlen volt. A kérdőívet kitöltők között túlerepresentáltak voltak a társadalomtudományi szakos és a bölcsészhallgatók, és ezzel párhuzamosan az ELTE, valamint a Corvinus Egyetem diákjai. Az előző hullámhoz képest megjelent ugyanakkor egy új kitöltő réteg, a nem magyarországi felsőoktatási intézménybe járó magyar főiskolások és egyetemisták jelentős csoportja, akik kvótán felülieknek számítanak, de önálló alcsoportként elemezhetők.

A megfelelő reprezentativitás elérése érdekében az online mintát személyes kérdezéssel kellett kiegészíteni azokban az intézményekben és karokon, amelyek az EMMI adatai alapján készített mintában alulreprezentáltak voltak. A face to face kérdőívek lekérdezésére 2013. április 11 és április 25. között került sor az ország 35 felsőoktatási intézményének területén. A kérdezés során feltétel volt, hogy csak a szűken értelmezett oktatási infrastruktúrában, azaz az oktatási épületekben (és nem a kollégiumokban, diákszállásokon) kérdezhetnek a kérdezőbiztosok. A terepmunkát a kutatói team tagjai, valamint Róna Dániel és Szabó Andrea egyetemi kurzusaira járó politológus hallgatók végezték. A hallgatók külön felkészítéssel vettek részt, ahol a kérdezéssel kapcsolatos legfontosabb ismereteket adta át Róna Dániel és Szabó Andrea. Véleményünk szerint jó hatással lehetett a megkérdezett hallgatók őszinteségére és válaszadási hajlandóságukra, hogy a kérdezők maguk is egyetemisták voltak.

A személyes lekérdezést követően a két adatfelvételi technika segítségével összegyűjtött adatok háromdimenziós, a nappali munkarendben tanulókra kari szintű reprezentativitást eredményező súlyozására került sor. A súlyozás szempontjai:

- Az intézmény fenntartója (állami, egyházi, magán);
- Az intézmény kari összetétele;
- Az intézményen és karon belül a nők és férfiak megoszlása;
- Az intézményen és karon belül a képzési szint megoszlása (főiskola–egyetemi, BA, MA, osztatlan, PhD).

E három szempontot együttesen vettük figyelembe, ami azt jelenti, hogy például az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán pontosan annyi nappali tagozatos, osztatlan képzésre járó lányhallgató van a mintánkban, mint amennyi az EMMI statisztikái szerint a reprezentatív mintában szükséges (és így tovább az összes magyarországi intézmény összes karára). Az 1300 fős minta hibahatára $\pm 2,9$ százalékpont, a részsokaságok vizsgálata során azonban ennél valamivel nagyobb is lehet a hibahatár.

6. Kedves !

Közel egy évvel ezelőtt folytatott kutatásunkat megismételve 2013-ban is kíváncsiak vagyunk arra: a magyar egyetemisták és főiskolások mit gondolnak a világról. Arra kérünk, hogy közéletről, társadalmi részvételről és médiahasználatról szóló, új kérdésekkel bővített online kérdőívünk kitöltésével, továbbításával segíts bennünket abban, hogy megismerhessük a fiatalok véleményét. A kérdőív az alábbi linke kattintva elérhető: www.aktivfiatalok.hu/kerdoiv. Kérjük, hogy töltsd ki a kérdőívet és juttasd tovább egyetemista, főiskolás barátainak, ismerőseidnek! A kitöltők értékes sörnyereményben részesülnek! Az Aktív Fiatalok Magyarországon kutatócsoport nevében, Üdvözléssel: X.Y.

3. táblázat.
A minta megoszlása képzési szint szerint

megnevezés	főiskola és egyetemi szintű képzés	alapképzés	mesterképzés	osztatlan képzés	PhD, DLA képzés	Összesen
elvárt	3,68	71,66	10,03	12,30	2,32	100,00
a minta megoszlása	3,61	72,61	9,62	12,23	1,93	100,00

Forrás: EMMI 2.1. táblázat A felsőoktatási hallgatók száma képzési szintek és munkarend szerint (2011/2012. tanév eleje), nappali munkarendben tanulók összesen.

4. táblázat.
A minta megoszlása nemek szerint

	nők aránya
elvárt	51,66
a minta tényleges megoszlása	51,99

Forrás: EMMI 2.1. táblázat A felsőoktatási hallgatók száma képzési szintek és munkarend szerint (2011/2012. tanév eleje), nappali munkarendben tanulók összesen, és ebből nők.

Ahogy az előző kötetünkben is felhívtuk a figyelmet, most is jeleznünk kell, hogy a minta reprezentativitásának legnagyobb – ám kevésbé számszerűsíthető – korlátja, hogy a kitöltés már elve feltételez bizonyos szintű hallgatói aktivitást. Itt elsősorban egy politikai-közéleti érdeklődésre utalunk, ugyanis a felhívásainkból, emailjeinkből nyilvánvalóan kiderült a kérdőív témája. A személyes minta-kiegészítés azonban tompítja ezt a hatást, hiszek éppen azokat az intézményeket kerestük meg, ahol a hallgatók alacsony kérdőív-kitöltő aktivitását rögzítettük. Azonban „...mintáinkban óhatatlanul felülreprezentáltak lettek a politikai affinitást mutató hallgatók ...” (RÓNA–SZABÓ A. 2012, 18). Ezzel a problémával azonban – valamilyen mértékben – az összes közvélemény-kutatásnak szembe kell néznie.

Kétségtelen, hogy a mintavétel egy része nem véletlenül alapul (online, hólabda alapú mintavétel), ám a személyes megkérdezéssel éppen az ebből fakadó torzítást kívántuk ellensúlyozni. Az egyetlen alternatíva a 100 százalékos személyes lekérdezés, ám ehhez a rendelkezésre állónál és a lehetőségeinknél nagyságrendekkel nagyobb apparátus mozgatására lett volna szükség.

IRODALOM

- Marián Béla (212): A debreceni egyetemisták értékvilága az empirikus adatok tükrében. In: Dusa Ágnes Réka, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett (szerk.): *Egyetemi Élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok 1.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Róna Dániel – Szabó Andrea (2012): A kutatás módszertana. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók 2012. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I.* Szeged, Belvedere Meridionale.